

תלמידי מחשבת יקרים ואהובים!

אנחנו עומדים רגע לפני המתכונות והבגרויות, רבים מכם ייבחנו בפעם הראשונה במבחן בגרות, מקווה שהתקופה הזאת תהיה משמעותית ומשמחת בשביל כולנו.

בתקופה הקרובה נלמד בקצב מהיר יותר מהקצב שהתרגלנו אליו עד עכשיו, כדי שנספיק לסיים את כל החומר עד למבחן הבגרות.

למתכונות ולבגרות תוכלו ללמוד מהחוברת שלפניכם.
החוברת מסכמת את כל הקטעים לבגרות, מטבעו של סיכום הוא לא כולל את פרטי הפרטים של החומר, אבל הדברים החשובים והעיקריים מופיעים בו.
לאחר לימוד קטע או מספר קטעים מומלץ לענות על השאלות שנמצאות בסוף החוברת (חלק מהשאלות חוזרות על עצמם במילים שונות). כדאי גם להיעזר בחוברת העבודה שמילאתם במהלך השיעורים.

הבגרות תתקיים בע"ה ביום חמישי ב' בשבט (18.1)

מאחל לכם הצלחה רבה בכל ובמחשבת בפרט, תלמדו, תתאמצו ותהנו...

כאן בשבילכם

אברהם

לשאלות, או סתם כדי לשמוע מה נשמע:

0525666815

avrahamas@gmail.com

”ובאותו הזמן,
לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה
ותחרות--שהטובה תהיה מושפעת הרבה,
וכל המעדנים מצויין כעפר.
ולא יהיה עסק כל העולם, אלא לדעת את ה'
בלבד.
ולפיכך יהיו חכמים גדולים, ויודעים דברים
הסתומים העמוקים;
וישיגו דעת בוראם כפי כוח האדם,
שנאמר 'כי מלאה הארץ, דעה את ה', כמים, לים
מכסים' ”
(רמב"ם, הלכות מלכים ומלחמות)

מאיירי השער: בועז שמיר, עמיחי ניסן, ישראל מלר, טוביה מלכא,

אליהו ברקוביץ .

*שאלות החזרה לקוחות מאתר המפמ"ר.

תוכן :

4-8.....	פרק א- האדם מחפש את עצמו
9-24.....	פרק ב- אני מאמין
25-28.....	פרק ה- אמונה, תרבות ויצירה
29-35.....	שאלות חזרה

פרק א- האדם מחפש את עצמו

הרב אלימלך בר שאול - מצווה ולב

הרב בר שאול מחלק את בני האדם לשני סוגים, **איש הפנים ואיש החוץ**. איש החוץ הוא אדם שמתעניין בכל דבר, סקרנותו גוברת לכל מה שסביבו, אך דבר אחד לא מעניין אותו - נפשו. השהייה במחיצת עצמו משעממת אותו והוא בורח ממנה כל הזמן. לעומת זאת איש הפנים הוא אדם שכל כולו נמצא בתוך נפשו הוא עסוק בנפש שלו ובמה שמתרחש בה, זה הדבר שהכי מעניין אותו ובו הוא מוצא את כל עולמו. **איש הפנים קרוב הרבה יותר לתשובה גם אם התרחק, כיוון שהוא עסוק בנפשו ויוכל לשים לב למקומות הבעייתיים והחסרים אצלו**. לימוד התורה של איש הפנים יהיה לימוד עם משמעות פנימית ביחס לעצמו ואליו לימוד התורה של איש החוץ יהיה לימוד יבש וחיצוני.

ויקטור פראנקל - האדם מחפש משמעות

פראנקל מדבר בספרו על מרכזיותה של המשמעות בחיים של האדם ועל היכולת שלה לעזור בהתמודדות עם קשיים. לדבריו אמנם חיפוש אחר משמעות יכול לעורר מתיחות פנימית, אך בסוף החיפוש הזה הוא שמוביל לבריאות נפשית. הוא מצטט משפט של הפילוסוף ניטשה: **"מי שיש לו מה שלמענו יחיה יוכל לשאת כמעט כל איך"**, כלומר **מי שיש לו משמעות שמלווה אותו בחייו יוכל להתמודד כמעט עם כל קושי**.

הלל צייטלין - על גבול שני עולמות

הרב הלל צייטלין מתייחס לשלוש תופעות בנפש האדם:

- א. הרהורי תשובה ומצפון הממלאים את האדם בכל שעה ושעה - לדבריו הרהורי התשובה **נובעים מנשמת אלוקים שקיימת באדם**, האדם אמנם מנסה להשתחרר מהקול הפנימי (ע"י חטאים נוספים) הקורא לו לשוב בתשובה ולהשתפר, אך הקול הזה לא עוזב אותו.
- ב. היראה (פחד) שקיימת באדם בבואו לחטוא (אף על פי שהמון פעמים חוטא בסוף, היראה קיימת תמיד) - גם כן **מקורה בנשמת אלוקים שבאדם**.
- ג. צימאון והשתוקקות למהו רוחני עליון ונשגב - האדם חושב שהישגים גשמיים ימלאו את רצונו, אך תמיד האדם רוצה עוד כיוון שהרצון והשאיפה הפנימית אינם למשהו שיש לו גבול (כמו דברים גשמיים), אלא לדבר שאין לו גבול (רוחני) - **גם מעיד על נשמת אלוקים שבו**.

מהר"ל - תפארת ישראל פרק ג'

המהר"ל טוען שאמנם לאדם ישנה מעלה שיש לו נפש א-להית, אך על האדם לדעת שמעלתו היא רק **בכח** (פוטנציאל) ואם לא יפעל להוצאת מעלתו אל **הפועל** (למימוש שלה) אז אין לה שום משמעות. **לכן האדם נקרא אדם מלשון אדמה, כשם שהאדמה מוציאה מהכח אל הפועל (שמים זרע באדמה והוא חייב את התנאים הנכונים ואת העבודה כדי שיצא משהו) כך האדם חייב לפעולת ולהתאמץ כדי לממש את הפוטנציאל שבו**. לעומת זאת המלאכים והבהמות אין להם התקדמות, הם תמיד נמצאים באותו מקום ואין להם פוטנציאל ומימוש, לכן הבהמה נקראת

בהמה=בה מה, כלומר מה שיש בה זה מה שיש בה. בעצם המהר"ל משווה בין האדם לאדמה ובין המלאכים לבהמות בעניין זה.

למרות זאת אומר המהר"ל שאדם שנפטר מוקדם ולא מימש את הפוטנציאל שלו, יזכה לעולם הבא כיוון שהחסרון פה הוא מצד הגשמיות של האדם ולא מצד נשמתו.

המהר"ל גם אומר שהנשמה לא תוכל להגיע לגמרי לשלמות כל עוד האדם חי ומורכב מגוף ונשמה. כמו במשל "בת המלך שנישאה לעירוני".

משל "בת המלך שנישאה לעירוני" והנמשל:

הנשמה היא כמו בת מלך שנישאה לעירוני (אדם פשוט). כמה שייתן לה לאכול מעדני מלך היא עדיין תתגעגע למלך ולארמון. כך גם התורה והמצוות טעימים לנשמה בעולם הזה, אך היא עדיין מתגעגעת לה' ולחיי נשמה בלי גוף. האדם יוכל להגיע לשלמות מוחלטת רק אחרי מותו בלי הגוף.

מהי משמעות החיים?

רמב"ם - ההקדמה לפירוש המשנה

הרמב"ם קובע על פי הקדמונים שכל דבר במציאות יש לו תכלית. המציאות מתחלקת לנמצאים מלאכותיים (דברים שהאדם יצר), ונמצאים שהמציאתם החכמה האלוקית (דברים שה' ברא). כל הדברים שהאדם יצר תכליתם ידועה, הדברים שה' ברא - חלקם תכליתם ידועה וחלקם אין תכליתם ידועה, למרות זאת אפשר לדעת שכל דבר שיש בעולם תכליתו לטובת האדם.

כעת (לאחר שאמר נברא שהכול בשביל האדם) הרמב"ם מברר מהי תכלית האדם עצמו. הוא אומר שמה שמייחד את האדם ביחס לבעלי החיים הוא שיש ביכולתו לעשות פעולות רבות ומגוונות ולכן צריך לברר לשם מה הוא נועד. **הרמב"ם אומר שתכלית האדם היא להשיג בשכלו את העניינים הרוחניים העליונים ואת זה יוכל לעשות רק אם ימעיט בתענוגים גופניים.** "חורבן הנפש בתיקון הגוף ותיקון הנפש בחורבן הגוף" - כשאדם דואג רק לתקן את גופו הוא מחריב את נפשו וכאשר הוא רוצה לתקן את נפשו עליו למעט בתענוג גופני (הרמב"ם לא קורא להתנזרות אלא לסיפוק הצרכים הגופניים בצורה ראויה ולא מוגזמת). **תכלית העולם אדם חכם (חכמה) וטוב (מעשה).**

הרמב"ם הגיע למסקנה שתכלית האדם באה לידי ביטוי ע"י שכלו מכך שמה שמייחד את האדם משאר הנבראים הוא היכולת השכלית.

רמח"ל- מסילת ישרים פרק א'

הרמח"ל פותח את ספרו באמירה שהאדם שעובד את ה' צריך לברר מה חובתו בעולם. לדעתו בפרק א' **תכלית האדם בעולם היא התענגות על ה' והנאה מזיו שכינתו**. הדרך להגיע לעונג זה, היא ע"י **קיום מצוות בעולם הזה וכך יכול ליהנות מזיו השכינה בעולם הבא**. הרמח"ל מבאר את דבריו ואומר שהשלמות היחידה בעולם היא הדביקות בה', כל שאר הדברים שאנשים חושבים לטוב אינו אלא הבל. האדם בעולם הזה נמצא במלחמה (מול תאוות, קשיים וכד') אם ינצח במלחמה יזכה לצאת מהפרוודור (עולם הזה) ולהיכנס לטרקלין (עולם הבא).

רמח"ל- מסילת ישרים פרק י"ט

בניגוד לדבריו בפרק א', הרמח"ל בפרק י"ט אומר שאדם שעובד את ה' כדי להתענג מזיו שכינתו אין זה דבר רע אך זו לא התכלית האמיתית. **התכלית האמיתית היא לעבוד את ה' לא לשם הנאה אישית אל כדי להגדיל את כבודו בעולם**, כמו כן על האדם להצטער תמיד על הגלות והחורבן כיוון שהם ממעטים את כבוד ה' בעולם. אין לאדם לומר מי אני שאתפלל על הגלות, אלא כל אדם צריך לעשות זאת ולומר "בשבילי נברא העולם".

ישנם דרכים שונות לתרץ את הסתירה בין דברי הרמח"ל בפרק א' לדבריו בפרק י"ט, לדוגמא: בפרק א' הרמח"ל מציג את התכלית האמיתית לאדם במדרגה נמוכה ולשם האדם צריך לשאוף ובפרק י"ט הוא מציג את התכלית לאדם במדרגה הגבוהה יותר.

הרב דסלר- מכתב מאליהו חלק א

הרב דסלר מסביר שה' נתן באדם שני כוחות, כוח הנתינה וכוח הנטילה. כוח הנתינה הוא כוח אלוקי (ה' נתן ואינו מקבל), כוח הנטילה מקורו באהבת עצמו והוא שורש כל הרע בעולם. הנתינה והנטילה הם שורשי כל המידות האחרות. בכל אדם יש ניצוץ של כוח הנתינה שאלמלא כך לא היו נושאים נשים ולא מגדלים ילדים.

הרב דסלר מחדש כי הקשר בין אהבה לנתינה, הוא "לאשר יתן – יאהב" כלומר אדם נותן ובעקבות זה אוהב את זה שנתן לו, כיוון שבאדם שקבל ממנו יש עכשיו חלק ממנו (מהנותן). לפי זה ההסבר לפסוק "ואהבת לרעך כמוך", הוא כפשוטו ממש: אדם שנותן מעביר חלק ממנו לאדם השני, ולכן אפשר לומר "כמוך", האדם השני הוא חלק ממשי מהאדם שנתן לו ומשם יכולה להגיע האהבה.

הרב דסלר קובע שתכלית ה' בעולם להיטיב לברואים וה' משפיע טוב בכל רגע. **תכלית האדם להכיר את טוב ה' בעולם, כדי להכיר את טוב ה' חייב האדם לתת בעצמו, כיוון "שלא יכיר החסד אלא מי שיש בו חסד" – אדם שלא נותן לא יכול לזהות נתינה כי רואה את הכול כאינטרס**.

שים לב! התכלית לפי הרב דסלר איננה לתת בלבד, הנתינה רק עוזרת לאדם להכיר את חסד ה' בעולם שזאת התכלית הסופית.

הרב שמשון רפאל הירש (רש"ר) - פירוש לספר בראשית

לדברי הרש"ר הירש חטא אדם הראשון לא גרם קללה לאדם (לא מוזכר הביטוי קללה ביחס לאדם) כפי שסבורים הנוצרים, החטא גרם לשינוי התנאים החיצוניים (עבודת כפיים, צער לידה וכו'), אך גם היום כל אדם יכול נברא בטהרה ויכול להגיע למימוש התכלית שלו בתנאי שיהיה נאמן לחובותיו (מצוות ה').

הרש"ר מסביר שהיהדות חלוקה בעניין הזה על הנצרות, לפי הנוצרים החטא הקדמון גרם למציאות של שקר, חטא וקללה (החטא טבוע באדם), לחוסר יכולת להיות טוב והאדם לא יכול לצאת ממציאות זו אלא ע"י גורם חיצוני (יש"ו). היהדות חולקת על עניין זה בתוקף- גם לאחר החטא האדם יכול להיות בטהרה, וכך אומר כל אדם כל בוקר "נשמה שנתת בי טהורה".

הרב אברהם יצחק הכהן קוק (הראי"ה קוק) - מוסר אביך

הרב קוק לומד מהפסוק "בכל דרכיך דעהו" שצריך לעבוד את ה' בכל דבר שעושה. כשאדם מתפלל הוא צריך להיות כל כולו בתפילה ושם לעבוד את ה', כשהוא לומד תורה להיות כל כולו בלימוד וכן בגמילות חסדים וכן בכל דבר ודבר שהאדם עושה לעשות אותו בשלמות בכל כוחותיו לשם ה', אז הוא יודע את ה' בכל דרכיו ("בכל דרכיך דעהו").

סיכום התשובות השונות לשאלה מהי משמעות החיים ותכליתם.

התשובה שהוא נותן	ההוגה
תכלית האדם באה לידי ביטוי ביכולתו השכלית, על האדם להשיג את העניינים הרוחניים העליונים (ידיעת ה').	רמב"ם
<u>בפרק א'</u> - להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו בעולם הבא. <u>בפרק י"ט</u> - הגדלת כבוד ה' בעולם בלי שום הנאה של האדם.	רמח"ל
הכרת טוב ה' בעולם ע"י עשיית טוב שבכך יכול לראות את טוב ה'.	הרב דסלר
על האדם לתקן את עצמו ולזכך את נפשו על ידי התנהלות נכונה על פי המצוות בחיים הגשמיים (בניגוד לנצרות השוללת את העולם הזה הגשמי).	רש"ר הירש
"בכל דרכיך דעהו" לראות את ה' בכל דבר שהאדם עושה ולעשות זאת בשלמות בכל כוחו.	הרב קוק

פרק ב- אני מאמין

האם חקירה באמונה היא טובה או שעדיף להאמין בתמימות?

ריה"ל- הכוזרי מאמר שני סעיף כ"ו ומאמר חמישי סעיפים א-ב
ריה"ל בספר הכוזרי אומר שאמנם אמונה תמימה עדיפה על פני חקירה, אך רוב האנשים אינם מאמינים בתמימות וכיוון שכבר יש להם ספיקות עדיף שיחקרו ויפתרו את הספיקות. רק אותם מועטים שזכו לאמונה תמימה אמיתית אינם צריכים לחקור.

ר' נחמן מברסלב- ליקוטי מוהר"ן תנינא אות י"ט
ר' נחמן קובע בצורה חד משמעית שאין לחקור כלל באמונה אלא על האדם לעבוד את ה' בתמימות ופשיטות בלי שום חקירה, רק צדיקים גדולים מאוד הם יכולים להיכנס לחקירות בלי ליפול מזה.

חשיבות לימוד האמונה

רב סעדיה גאון (רס"ג)- ההקדמה לאמונות ודעות

רס"ג מתאר ארבעה סוגי אנשים ויחסם אל האמונה:

1. מי שהגיע אל האמת ושמח בה.
 2. מי שהגיע אל האמת ועדיין יש לו ספיקות.
 3. מי שאימת את השקר מתוך מחשבה שהוא האמת ובכך מאמין בשקר.
 4. מי שכל כמה זמן מחליף אמונות ושיטות- נבוך.
- רס"ג אומר שהוא כותב את ספרו בשביל כל אותם אנשים שיש להם בעיה כלשהיא באמונה (שלושת האחרונים).

רס"ג מתמודד עם השאלה האם אפשר ללמוד אמונה, הרי האנשים רגילים לומר שהעיון גורם לכפירה?

הוא עונה שזו טעות של ההמון, כמו שכולם חושבים שמי שהולך להודו מתעשר.

שאלה נוספת איתה הוא מתמודד היא דברי חז"ל לפיהם אסור לעיין באמונה (כל המסתכל בארבעה דברים ראוי לו שלא בא לעולם מה למטה מה למעלה...)?

הוא משיב שלא יכול להיות שחז"ל ימנעו מאיתנו לעיין, יש הרי פסוקים מפורשים בתנ"ך שיוצא מהם שצריך לעיין באמונה. את דברי חז"ל הוא מסביר כך: **אסור לעיין בלבד ולעזוב את דברי הנביאים, עלינו מצד אחד לעיין ומצד שני לקבל את דברי הנביאים. מי שרק יעיין יכול להיות שבסוף יטעה ולא יגיע אל האמת, בנוסף עד שיגיע אל האמת יישאר ללא אמונה, או שגם אחרי שיאמין יבוא איזה ספק ויבטל את אמונתו לכן צריכים גם את דברי הנביאים.**

מטרות העיון על פי רס"ג הם שתיים:

- א. דע מה שתשיב לאפיקורוס (כופר).
ב. לאמת בשכל את מה שאנחנו יודעים בנבואה.

למרות שאפשר להגיע לאמונה רק ע"י השכל, צריך נבואה בכל זאת מהטעמים שאמרנו למעלה (שמא יטעה, בשביל הזמן שלוקח עד שמגיעים אל האמת וכו').

ר' משה חיים לוצאטו (רמח"ל) - ההקדמה למסילת ישרים

הרמח"ל אומר שהוא חיבר את ספרו לא בשביל לומר דברים חדשים, אלא כדי להזכיר את הידוע. ישנם דברים שמרוב שהם ידועים בני האדם זונחים אותם, והוא בא להזכיר אותם ולהכניס אותם למודעות.

הרוב המוחלט של האנשים החכמים מתעסקים בלימוד תורה בעיון, בהלכה, גמרא וכו' ורק מעטים מאוד מתעסקים בענייני אהבת ה', יראת ה', הדביקות בו וכו'. אם תשאל אותם מדוע אינם עוסקים בזה, הם יאמרו שאלו דברים עיקריים אלא שהם ידועים ואין צורך להשקיע בהם זמן.

לפי הרמח"ל המצב הקיים הוא רע גם לחכמים וגם לאינם חכמים: החכמים לא לומדים דברים חשובים אלו (בטענה שהם ידועים) ומי שלומד את ענייני הדביקות בה' הם רק האנשים שאינם חכמים ולכן הם מגיעים למסקנות מוטעות (צומות קשים, טבילות קרח וכו').

הרמח"ל אומר שענייני יראת ה' והדביקות בה' אינם כמו אכילה ושתייה שאין צורך ללמוד אותם, אלא אלו דברים המחייבים עיון ורק כך האדם יוכל לדעת איך לעבוד את ה' באמת. לא ייתכן שהאדם ישקיע את זמנו בפלפולי סרק ויזנח את העיון החשוב העיון באמונה ובעבודת ה'. הרמח"ל מוכיח את דבריו מהפסוק "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'", כדי להבין יראת ה' יש לעמול ולהתאמץ כשם שמחפשים מטמונים וכסף.

רבנו בחיי - הקדמה לחובות הלבבות

רבנו בחיי מחלק את חכמת התורה לשניים:

- א. חובות האברים - מצוות מעשיות (לולב, תפילין וכד').
ב. חובות הלבבות - מצוות שבלב (אהבת ה', יראת ה' וכד').

חובות האברים מתחלקות לשניים: מצוות שכליות (שאפשר להבין אותם בשכל), מצוות שמעיות (מצוות שלא מובנות לנו בשכל וגם לא סותרות אותן). לעומת זאת חובות הלבבות הן כולן מצוות שכליות.

רבנו בחיי תמה מדוע לא חובר אף ספר על חובות הלבבות, ואילו על חובות האברים חוברו ספרים רבים. הוא שואל אולי באמת אין חיוב כזה מהתורה (חובות הלבבות), אך מוכיח שיש חיוב כזה בשלוש דרכים:

1. מהשכל- א. האדם מורכב מגוף ונפש, אם צריכים לעבוד את ה' בגוף (אברים), וודאי שצריך לעבדו גם בנפש (לבבות).

ב. חובות האברים לא יהיו שלימות ללא חובות הלבבות, כיוון שהמעשה תלוי ברצון ובלב.

2. מהכתוב (תורה)- בתורה ישנם מצוות רבות שקשורות ללב: אהבת ה', לא תחמוד, וכו'.

3. מקבלה (דברי חז"ל)- חז"ל מתבטאים בביטויים שונים על חשיבות העבודה בלב, לדוגמא: "רחמנא ליבא בעי" (ה' רוצה את הלב).

אחרי שהוכיח את חיוב חובות הלבבות משלושה כיוונים, הוא שואל אולי לא כתבו ספרים על כך כיוון שאין זה חיוב תמידי ומוכיח שהם כן בחיוב תמידי. הוא שואל אולי הם ידועות לכל ומבוארות ולכן לא כתבו על כך ומוכיח שרוב בני האדם מזלזלים בחובות הלבבות.

על בסיס הדברים הללו קובע רבנו בחיי שיש חובה ללמוד ולעיין בחובות הלבבות ומי שלא עושה זאת מעצלות יענש. הוא מביא משל לעבד שציווה אותו המלך לאסוף כסף מהעבדים האחרים בשביל המלך וציווה שימנה את המעות, העבד סמך על העבדים האחרים וכאשר התבקש ע"י המלך לומר את מספר הכסף לא ידע ונענש, כך מי שיש בידו לעיין ולא עושה זאת יענש.

התועלת בחובות הלבבות היא "שיהיה גלוינו וצפונינו שווים", כלומר שמעשי המצוות יהיו קשורים ללב ועבודת ה' תהיה אמיתית ולא מזויפת.

במילים אחרות, מטרת ההתעסקות בחובות הלבבות היא שמעשה המצווה הגשמי/חיצוני יהיה מחובר לכוונה הפנימית של האדם.

הרב אברהם יצחק הכהן קוק (הראי"ה) - מאמר הדור

הרב קוק מדבר על דורו וטוען שהשאיפות הרוחניות והמוסריות של דורו גדולות בהרבה מהשאיפות בדורות הקודמים.

לאורך כל הדורות גדולי הדור היו ענקיים ושאר העם היו במדרגה נמוכה מאוד, לעומת זאת בדורו גדולי הדור פחתו, אך שאר העם במדרגה גבוהה ובעלי שאיפות רוחניות גדולות.

העלייה הגדולה של הדור גורמת לירידה בפועל, הדור רואה את מה שמסביבו כקטן מערכו ולכן מזלזל בהורים ובמורים, הרעיונות הקטנים שהמורים וההורים מנסים להנחיל לו לא מספקים אותו ולכן הוא בועט ומבטל את הכל. הניסיון לחנך בדרך של יראה לא מתאימה לדור, הדור לא יכול לשוב בתשובה מיראה אלא רק מאהבה, רק חינוך לדברים גדולים ועמוקים, לאהבת ה', למחשבות גדולות מעמיקות ורחבות, הוא זה שיוכל "לגעת" בדור ולגרום לו להאמין ולעבוד את ה'.

מהי אמונה?

רבי יוסף אלבו- ספר העיקרים

אמונה בדבר היא ודאות מלאה לגביו גם אם אין את הדרך להוכיח ולהסביר זאת, כמו לדוגמא אדם שראה משהו בודאות ואיננו יודע להסביר אותו.

רבי שניאור זלמן מלאדי- ספר התניא פרק מ"ב

אמונה היא מלשון "אומן" (בעל מלאכה- נגר וכד'), כשם שהאומן מרגיל את עצמו במשהו מסוים ומתאמן עליו כל הזמן, כך המאמין צריך להרגיל את עצמו להבין בדעתו שכל העולם הוא לבוש של הקב"ה. המאמין כמו האומן צריך להתאמן- להתרגל להבנה שכל העולם הוא לבוש של ה'.

הרב שלום בער מליובאוויטש (האדמו"ר הרש"ב)- ספר המאמרים עמ' ל"ט

יצירת יש מיש שונה מבריאת יש מאין. כאשר אדם יוצר יש מיש (שולחן מעץ לדוגמא), גם כאשר ילך האדם השולחן יישאר, כיוון שהאדם לא חידש דבר, הוא רק נתן צורה חדשה לחומר. לעומת זאת בבריאת יש מאין (בריאת העולם), אם ה' יסתלק לא יהיה קיום לעולם, כיוון שהבורא ברא מציאות חדשה לגמרי וקיומה תלוי בו. מכך מבינים שבכל דבר חומרי בעולם קיים הקב"ה שמחייה אותו ובלעדיו אותו דבר לא היה קיים.

משל האבן הנזרקה

כדי להסביר את דבר האדמו"ר הרש"ב מביא משל: כאשר זורקים אבן למעלה היא עולה למרות שטבעה להימשך למטה. מדוע? כיוון שיש בה את כוח הזורק, כאשר ייגמר כוח הזורק האבן תרד למטה. כמו האבן כך כל העולמות, עצם קיומם הוא חידוש שחידש הבורא ולכן כוחו צריך להיות נוכח כל הזמן כדי שיהיה להם קיום. על האדם להעמיק כל הזמן ולהבין עניין זה שעיקר מציאות הנבראים הוא דבר ה' המחייב אותם בכל רגע ורגע.

הרמב"ם- י"ג עיקרי אמונה, ההקדמה לפרק חלק

הרמב"ם מנסח את עיקרי האמונה ומביא בדבריו שלושה עשר עיקרים:

- א. **אמונה במציאות ה'**- להאמין בקיומו של הקב"ה, הבנה שאם לא היה קיים אף דבר אחר לא היה קיים, לעומת זאת אם יתבטלו כל הדברים האחרים הוא יישאר קיים.
- ב. **אמונה באחדות ה'**- להאמין שה' הוא אחד (לא אחדות רגילה אלא אחדות מהותית).
- ג. **אין לו גוף**- אמונה בכך שלה' אין גוף ולא יקרה לו שום דבר שקורה בגוף.
- ד. **אמונה בקדמותו**- ה' קדמון לכל דבר.
- ה. **אין לעבוד אלא לה'**- ה' הוא היחיד שיש לעבדו, אין לעבוד למלאכים כוכבים וכד', כמו כן אסור לעבוד לה' באמצעות אחד מהנבראים (כוכבים וכד').
- ו. **נבואה**- אמונה בכך שיש מציאות של נבואה אצל בני אדם במדרגה גבוהה.

ז. **נבואת משה רבנו**- משה הוא אביהם של כל הנביאים כלומר כולם בדרגה נמוכה ממנו בנבואה, משה הצליח להתעלות עד לדרגת המלאכים, הגוף לא מנע ממנו שום השגה שכלית נבואית. נבואת משה נבדלת מנבואת הנביאים האחרים ב-4 דברים:

1. משה דבר עם ה' בצורה ישירה ("פה אל פה") ואילו שאר הנביאים דברו עם ה' לא בצורה

ישירה אלא עם "אמצעי" מלאך וכד'.

2. כל הנביאים התנבאו רק מתוך שינה (כאשר המחשבה פנויה) ואילו משה התנבא כשהיה

ער.

3. כל הנביאים בזמן הנבואה נחלש כוחם (רעדו וכו') ואילו משה לא נכרה בו שום חרדה בזמן הנבואה.

4. משה קבל נבואה בכל זמן שרצה, שאר הנביאים התנבאו רק כאשר ה' רצה (לפעמים הכינו את עצמם לנבואה אך לא בהכרח הייתה מגיעה).

ח. **תורה מן השמיים**- אמונה בכך שתורתנו הגיעה מה' ע"י משה, כל המצוות שאנחנו עושים (תפילין, סוכה וכו') הם על פי מה שאמר ה' למשה.

ט. **ההעתק**- התורה מועתקת מה' אל משה ולא מא-ל אחר, אין להוסיף על התורה ולא לגרוע ממנה לא בתורה שבכתב ולא בתושב"ע.

י. **ידיעת מעשה בני האדם**- ה' יודע את מעשי בני האדם (לא כמי שאמר "עזב ה' את הארץ").

יא. **שכר ועונש**- ה' נותן שכר למקיים המצוות ומעניש את החוטא, השכר הגדול ביותר הוא עולם הבא, העונש הגדול ביותר- כרת.

יב. **ימות המשיח**- להאמין שיבוא משיח וגם אם יתמהמה יש לחכות לו, לא לנסות לחשב את זמן ביאתו, להאמין שלמלך המשיח יהיה יתרון על כל המלכים הקודמים.

יג. **תחית המתים**- להאמין בתחית המתים.

המאמין בכל העיקרים האלה מצווה לאהבו, אפילו אם עבר עבירות בגלל תאוותו יש לו חלק לעולם הבא. מי שכופר בעיקרים הללו מצווה לשנאו ולאבדו.

אמונה ובטחון- החזון אי"ש

אדם שנמצא במדרגה גבוהה (חופשי מתאוות וכו') מסתכל על העולם בהתרגשות ותדהמה והעולם נראה לו כחידה בלתי פתורה כך שכל רצונו הוא להבין את תכלית העולם.

מהו בטחון בה'?

החזון אי"ש מתנגד לדעה הרווחת שבטחון הוא חובה להאמין במצבים הקשים שיהיה טוב (מה שאני חושב שטוב). **לדעתו מי שבוטח בה' לא אומר שבטוח יהיה טוב, אלא שכל מה שקורה לו**

הוא מאת ה' ולא מקרה, בין אם עוברים עליו דברים טובים ובין אם עוברים עליו דברים רעים וקשים.

כמו כן הבוטח בה' מאמין שכל מצב קיים יכול להשתנות ברצונו של ה' כיוון שה' קובע את מצב כל המציאות. הוא מוסיף כי הבוטח האמיתי בה' עסוק בתיקון דרכיו בתשובה תפילה וצדקה ולא בפנייה לאנשים ותחבולות לצאת ממצבו. (לדוגמא: לפי החזון איש אדם שמפסיד המון כסף בבורסה לא צריך להאמין שבסוף בטוח הוא ירוויח, אלא להאמין שמה שקורה לו זה מאת ה').

לדעת החזון אי"ש ה**בטחון** הוא הביטוי המעשי של ה**אמונה**, אדם שכל הזמן מצהיר על אמונתו הגדולה, אך כאשר עומד לפניו מקרה אישי בו הוא צריך לבטוח בה' ואינו בוטח אינו מאמין אמיתי.

רק מי שבשעת מעשה בוטח בה' הגיע לרמת בטחון ואמונה אמיתיים.

כיצד מגיעים לאמונה?

תלמוד בבלי מסכת נידה (דף ל:)

הגמרא מביאה מדרש לפיו תינוק לומד בבטן אימו את כל התורה כולה ולפני הלידה מלאך סוטר על פיו ומשכיח ממנו הכול. לפי המדרש משביעים את התינוק לפי שנולד שיהיה צדיק ולא יהיה רשע ושידע שנשמתו טהורה, אם ישמור עליה בטהרה-מוטב ואם לא תינטל ממנו. הרעיון שבמדרש- האמונה טבועה באדם מלידה והוא צריך לחפש אותה בתוכו.

"מדרש הגדול" בראשית פרק י"ב

המדרש מתאר את דרכו של אברהם אבינו אל האמונה. בהתחלה אברהם חושב לעבוד לאדמה כיוון שהיא מצמיחה לנו אוכל, כיוון שראה שהאדמה לא מצמיחה אלא ע"י גשמים חשב לעבוד את השמיים וכך לגבי השמש וכו'. המדרש ממשיך את החיפוש של אברהם לאדם שעומד ליד בירה (טירה) ומבין שחייבים להיות לה בעלים שהרי יש מספר דברים שקורים סביבה שמחייבים פעולה של מישהו עד שבעל הבירה מתגלה לו ואומר לו שהוא הבעלים. כך הקב"ה שראה שאברהם מחפש את בורא העולם התגלה לו. הרעיון שבמדרש- האמונה מושגת באמצעות חקירה וחיפוש בעולם שמחוץ לאדם.

המסר שיוצא ממסכת נידה (הדרך לאמונה היא על ידי חיפוש פנימי) והמסר שיוצא ממדרש הגדול (הדרך לאמונה ע"י התבוננות בעולם שמחוץ לאדם), הם מסרים שונים אך לא בהכרח מנוגדים.

הרב דסלר - מכתב מאליהו

עם ישראל הם מאמינים בני מאמינים, אך יש מצווה לעסוק תמיד באמונה וזוהי מצוות "אנכי ה' אלוקיך".

ישנם חמש דרכים בקיום מצות האמונה (הרב דסלר מונה אותם מהדרך הנמוכה ביותר לגבוהה ביותר):

דרך א' - הדרך החיצונית - חינוך עצמו בצורה חיצונית - להתרגל לומר "בעזרת ה'", "אם ירצה ה'" וכד', להתרגל להתפלל ולקיים מצוות אפילו אם חסרה כוונה פנימית. דברים אלו מרגילים את האדם לשמור את דבר ה'. דרגה זו היא עדיין רק בחיצוניות.

דרך ב' - דרך ההתבוננות - הדרך השנייה היא פנימית יותר - התבוננות בעולם וגילוי החכמה של ה' בעולם (איך הכול מתאים והכול הולך לתכלית אחת) וכן התבוננות פנימה אל תוך עצמו. ע"י דברים אלה יבין שהכול נוצר למטרה אחת - גילוי הרוחניות.

דרך ג' - דרך הקדושה - לדרך זו מגיעים ע"י שלושה גדרים:

1. **מידת האמת** - להתרגל לקבל רק את האמת ולסרב לשקר - (מדת האמונה של אברהם - "ומצאת את לבבו נאמן לפניך").
2. **שבירת היצר** - להתרגל לפרוש מתאוות העולם וע"י כך רואה באור ה'.
3. **דבקות בתורה בדרך של התלהבות** - ע"י שמחדש חידושים בתורה ושמח בהם ומתלהב מהם עולה במדרגות האמונה, כיוון שאור התורה הוא המפתח הגדול לאמונה.

דרך ד' - דרך הביטחון - בטחון בה' בפועל, לדעת שה' יכול לתת לו את כל צרכיו בכל עת. כמוכן שבלי אמונה אי אפשר להגיע לביטחון, אך אם ירגיל עצמו להתנהג בביטחון בכל מעשיו תתחזק אצלו מידת האמונה.

דרך ה' - דרך הדביקות - התעסקות בדביקות גמורה ותמידית בה', שעל ידה רואה את ה' בפנים לבבו. זוהי הדרגה הגבוהה ביותר בהתעסקות האמונה.

הדרך להגיע לאמונה אמיתית חייבת לעבור דרך הכרה פנימית ולא חיצונית. כשם שאדם שאף פעם לא כעס לא יוכל באמת להבין מהו כעס, כך אדם שלא הרגיש בלבבו את הכרת הבורא לא יוכל באמת להתעסק באמונה, אלא רק בצורה חיצונית.

אמונה ומימוש עצמי

הראי"ה קוק- בקשת האני העצמי- אורות הקודש חלק ג'

הרב קוק טוען שהבסיס לאמונה ועבודת ה' היא עבודה דרך הנקודה הפנימית הייחודית לכל אדם. אדם הראשון חטא כאשר הלך אחרי רצון הנחש ולא אחר רצונו הפנימי האמיתי לכן גם לא ידע לענות על השאלה "איכה?" (איפה אתה? איפה הנקודה הפנימית שלך? איפה ההתנהלות לפי הרצון הייחודי לך?) כיוון שאיבד את עצמיותו.

כך גם מסביר הרב קוק את חטא האדמה וחטא הלבנה שחטאו בכך שלא הלכו אחרי ייעודם הייחודי.

כאשר אדם מאבד את ה"אני" כמובן שלא קיים "הוא" (הקב"ה) וקל וחומר שאין "אתה" (הזולת).

הראי"ה קוק- אורות התורה- פרק ט' פסקה ו'

לדברי הרב קוק יש אנשים שיצאו לתרבות רעה כיוון שלמדו תורה שאינה מתאימה לסוג הנפש שלהם. כל אדם מתאים לסוג אחר של לימוד (הלכה, אגדה וכו'), אנשים שיצאו לתרבות רעה בעקבות לימוד שאיננו תואם את נפשם, היו מבינים שהחיסרון איננו בתורה, אם היו לומדים את המקצוע בתורה המתאים להם. אדם אמור להתמקד בלימוד התורה באופן הלימוד המותאם לנפש שלו.

הרב שמעון שקופ- הקדמה לשערי יושר

במבט שטחי אהבת עצמו ואהבת האחר לא מתיישבים יחד, אך בעומק הדברים מאוחדים:

ה"אני" של אדם חמרי מצומצם רק לגופו,

ה"אני" בדרגה גבוהה יותר כולל גם את הנפש וגם את הגוף.

אדם בדרגה גבוהה מזו רואה ב"אני" שלו גם את בני משפחתו.

האדם שהולך ע"פ דרכי התורה ה"אני" שלו כולל את כל עם ישראל.

במדריגה הגבוהה ביותר "אני" כולל את כל העולם.

הבנת ה"אני" בצורה עמוקה עוזרת מאוד להגיע לאהבת ישראל כיוון שזה קשור באדם עצמו, לאהוב את עצמי פירושו בעומק לאהוב את משפחתי ועמיליהעולם.

ר' שמעון שקופ מסביר על הדרך הזאת את דברי הלל "אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני"- יש חשיבות עצומה לכל פרט, אך גם כל פרט הוא חלק מכלל (כמו מסמר קטן במכונה גדולה).

ריה"ל- כוזרי מאמר שלישי סעיפים י"ח י"ט

מלך כוזר שואל את החבר האם לא טוב יותר להתפלל ביחיד כדי להתכוון טוב יותר ?
החבר עונה **שתפילת הצבור עדיפה על תפילת היחיד מכמה סיבות :**

- א. המתפלל ביחיד יכול להתפלל על מה שיש בו נזק ליחיד אחר, אך רבים המתפללים לא יתפללו על מה שיש בו נזק ליחידים.
- ב. אדם אף פעם אינו שלם, כאשר מתפללים בציבור כולם ביחד משלימים את החיסרון אחד של השני והתפילה עולה ומתקבלת.

פעולת ה' דומה לגשם היורד על עיר שלימה אע"פ שלא כל יושבי היער זכאים הגשם ירד על כולם בזכות הרוב.
אדם המתפלל ביחיד ורק בעד עצמו דומה לאדם שבשעת מלחמה ממגן רק את ביתו, הוא מפסיד והציבור מפסיד, כאשר יש התאגדות למיגון במלחמה יש יכולת לעשות דברים בצורה טובה יותר וכך גם בתפילה.
היחיד בקרב הציבור הוא כאיבר בגוף וצריך אפילו להקריב עצמו למען הציבור או לפחות לחשוב על חלקו בכלל.

הרב סולובייצ'יק- קול דודי דופק, איש האמונה

הרב סולובייצ'יק מתייחס ליסורים שעברו על איוב ועל משמעותם.
לדברי הרב סולובייצ'יק כל עוד איוב ניסה להבין מדוע הוא מתייסר ה' עונה לו בשאלה "הידעת...?!!" כלומר וכי אתה יכול להבין את מעשיו של הבורא. רק כאשר איוב הצטנע והודה בקטנותו ה' גילה לו את היסוד הצפון ביסורים.
ה' **לא מסביר לאיוב מדוע באו עליו יסורים אלא מודיע לו מה הם יכולים לתקן אצלו** (יסוד תיקון היסורים).

ה' פונה לאיוב ואומר לו שבמשך כל הזמן שהוא חי בשפע וטוב, היה איש תם, נתן צדקה לעניים וכו', דבר אחד משמעותי היה חסר בהתנהגותו. **איוב לא השתתף בצרת הציבור והיחיד, אולי נתן כסף וסייע, אך לא כאב את כאב היחיד או הציבור, צדקה אמיתית איננה רק נתינת מטבע אל גם הזדהות.** כשאיוב היה מביא קרבנות הוא תמיד עשה זאת למען ילדיו אך לא למען איש זר. הוא מעולם לא התפלל בשביל אדם אחר. איוב צריך להגיע לתיקון מתוך היסורים שעוברים עליו ולהבין שיש חובה לכאוב את כאב ה"אחר", להרגיש חלק מהציבור, להתפלל תפילה המקרבת אל ה"זולת".

איוב מצא את תיקונו כאשר התפלל בעד רעיו (חבריו) אז ה' "שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו".

אמונה בעם ישראל

ריה"ל- כוזרי- התחלת המאמר ראשון

ספר הכוזרי נפתח בסיפור החלום של מלך כוזר ובחיפושו אחר דת האמת אצל הפילוסופים, המוסלמים, הנוצרים ואח"כ היהודים.

חלום מלך כוזר- מלך כוזר שחיפש לעבוד את ה', חלם מספר פעמים שמלאך נגלה אליו ואומר לו **שכוונתו רצויה אך מעשיו אינם רצויים**.

כדי למצוא את המעשה הרצוי מלך כוזר פונה תחילה לפילוסוף, אח"כ לנוצרי, אחריו למוסלמי ורק בסוף ליהודי. כל אחד מהדמויות פורש בפניו את השקפת עולמו ומלך כוזר דוחה אותה, עד שהוא מגיע ליהודי (המכונה בספר "החבר") שאיתו הוא מנהל דו- שיח לאורך כל הספר.

השקפת העולם של הפילוסוף-

- אין לפני הא-לוה רצונות (שנאה וכד'), הא-ל נעלה מעל הרצונות (רצון מראה על חיסרון).
- הא-ל לא יודע את הפרטים כיוון שהם משתנים כל הזמן ולא ייתכן שינוי בא-ל.
- הא-ל אינו יודע את כוונת האדם, מעשיו, תפילתו וכו'.
- הא-ל לא ברא את האדם ואת העולם, אלא העולם קדמון.
- אין משמעות לדת מסויימת, אפשר לעבוד את הא-ל בכל דרך, אפשר גם להמציא דת.
- הדבקות ברוחני ("השכל הפועל") יכולה להוביל לנבואה.

דחיית השקפת העולם של הפילוסוף ע"י מלך כוזר-

- לי נאמר בחלומי שמעשי אינם רצויים לכן אני מחפש מעשה רצוי, לפי דבריך אין מעשה רצוי.
- הנוצרים והמוסלמים הורים אחד בשני מתוך הבנה שמעשה זה יזכה אותם בן עדן, לפי דבריך שניהם צודקים וזה לא ייתכן.

השקפת העולם של הנוצרי-

- האל קדמון וברא את האדם והעולם.
- אמונה בכל הנאמר בתנ"ך.
- האלהות התגשמה בגוף של בתולה וממנה נולד ה"משיח".
- אמונה בשילוש הקדוש.
- כאשר היהודים התנגדו לאותו משיח (ישו) וצלבנו אותו, ה' העניש אותם ורצון ה' החל לשרות על ההולכים אחרי אותו משיח.

דחיית השקפת העולם של הנוצרי ע"י מלך כוזר-

- הדברים רחוקים מההיגיון, אין לי סיבה להאמין להם כי הם חדשים ולא גדלתי עליהם.
- אתה אולי מאמין כי זה השתרש אצלך בלב ואתה מחפש גם הצדקה שכלית אך לי אין סיבה לעשות זאת.

השקפת העולם של המוסלמי-

- אחדות הא-ל וקדמותו.
- בריאת העולם.
- הרחקת ההגשמה (אין לא-ל גוף).
- הקוראן הוא ספר אלוהי וההוכחה לכך היא הלשון המיוחדת של הספר.
- שכר גופני לעולם הבא.
- עונש גופני לכופר לעולם הבא.

דחיית השקפת העולם של המוסלמי ע"י מלך כוזר-

- כדי להוכיח למי שלא מאמין שהא-ל מדבר עם בני אדם צריך הוכחות בעובדות מפורסמות.
- אינני דובר ערבית ולכן לא אוכל לבדוק האם השפה שנמצאת בקוראן כל כך מיוחדת.
- כדי להוכיח שהא-ל מדבר עם בני האדם צריך מופת שברור שהוא א-לוהי ולא משהו שאדם יכול לבצע, כמו כן צריך שהוא יקרה לעיני ההמונים ולא לעיני אדם שיספר לאחרים מה שראה (רומז כמובן להבדל בין מעמד הר סיני לאמונה של המוסלמים במוחמד).

מלך כוזר מחליט לפנות ליהודי ולשאול אותו לאמונתו.

אמונת היהודי-

מאמין בא-להי אברהם יצחק ויעקב שהוציא את ישראל ממצרים באותות ובמופתים... שלח את משה, נתן להם את הארץ.... שלח להם את שאר הנביאים.

מלך כוזר תמה על הכרזת האמונה של היהודי ושואל אותו האם לא נכון יותר לומר : "אני מאמין בה' שברא את העולם... שמשגיח עלי וכו' " !?
היהודי (החבר) משיב שמה שמחייב את היהודי באמונה זה מעמד הר סיני שם התבררה לבני ישראל ע"פ ראות עיניים האמונה בה', וזה נמסר מאיש לאיש שזה כמו ראות עיניים.

מלך כוזר שואל : לפי דבריך האמונה מחייבת רק את עם ישראל?

תשובת החבר: אדם לא יהודי שיצטרף לעם ישראל יזכה לטוב הבא מהא-ל, אך אותו אדם לעולם לא יגיע למדרגת היהודי.

החבר מונה ארבע דרגות במציאות:

- א. דומם.
- ב. העניין הטבעי- לקיחת מזון, הולדה וכו'- צומח, חי ומדבר.
- ג. העניין הנפשי- תנועה, רצון, חושים וכו'- חי ומדבר.
- ד. העניין השכלי- מדבר (האדם).

החבר שואל את מלך כוזר האם יש לדעתו מדרגה גבוהה ממדרגת העניין השכלי (המייחדת את האדם), החבר עונה שמדרגת החכמים הגדולים גבוהה מהעניין השכלי. החבר דוחה טענה זאת ואומר שחכמים גדולים אינם נבדלים בצורה מהותית מסתם אדם אלא בצורה כמותית (יותר שכל). **לבסוף החבר טוען שהמדרגה הגבוהה ביותר היא מדרגת הנביא הייחודית לעם ישראל והיא מדרגה על-טבעית.**

היווצרות הדת היהודית בניגוד לדתות אחרות

מלך כוזר מבקש לדעת כיצד נוצרה הדת היהודית, שהרי כל דת נוצרה מכמה אנשים שהאמינו אמונה מסוימת ושכנעו אנשים רבים אחרים או שכפו את דעתם. החבר טוען שכך אמנם נוצרות דתות המיוסדות על השכל, אך **דת שמקורה בא-לוה קמה פתאום, ממש כמו בריאת העולם.**

החבר מפרט למלך כוזר את סיפור יציאת מצרים: עם ישראל שמר על יחסו לשנים עשר השבטים וציפה במצרים להתממשות ההבטחה שניתנה לאבות לגבי ירושת הארץ. ה' הוציא את ישראל ממצרים באותות ומופתים ע"י שליחיו משה ואהרן, קרע להם את היסוד וכו'. מלך כוזר מודה שתורה שניתנה במופתים כאלה מחייבת לקבלה, לדעתו טענה שכל הניסים הללו היו רק דמיון היא טענה של אפיקורסים. החבר מדבר גם על השבת והמן, אי ירידת המן בשבת מלמדת אותנו ש"העניין הא-לוהי כאילו דבק בה בשבת".

סיכום שיטות הפילוסוף, הנוצרי והמוסלמי:

המוסלמי	הנוצרי	הפילוסוף	
יש א-ל אחד, קדמון לעולם.	יש אל אחד, אך הוא מתבטא בשלש צורות – השילוש הקדוש (אב, בן, רוח הקודש). האל קדמון לעולם.	האל מושלם ומרומם ולכן אין לו רצונות.	תיאור הא-להים
כן.	כן.	לא – לאל אין רצונות ואין עניין בדברים נמוכים כמו העולם שלנו ולכן לא ייתכן שברא אותו. העולם קדמון.	האם האל ברא את העולם?
יש השגחה של האל והוא נותן שכר ועונש לבני האדם. אסור להתייחס לאל באופן גשמי וכל התיאורים שלו הם רק משל.	יש השגחה של האל ויש לו רצונות מבני האדם. הקשר כל כך ישיר עד שהאל ירד ממש לעולם באופן גשמי, בדמות של אדם (ישו).	אין קשר – האל לא משגיח ולא מתעניין בעולם ובוודאי לא מתגלה לבני האדם – הוא מרומם מכך.	מהו הקשר בין האל לבני האדם?
מתבסס על הפלא שבספר הקוראן – מי שקורא בו רואה שזהו ספר אלוהי.	מתבסס על הניסים המסופרים בתנ"ך ועל גדולתו של ישו.	מתבסס על השכל בלבד.	הבסיס לגישה
צריך הוכחות חזקות כדי לשכנע שאכן ה' דיבר עם בני אדם, כגון ניסים שהתרחשו בפני המון אנשים. ההוכחה מהקוראן לא מספקת ואינה מועילה למי שלא יודע ערבית.	סותר את ההיגיון – קשה להאמין בניסים כאלו, אלא אם כן רואים אותם ישירות.	סותר את החלוט, שם נאמר לו כי יש מעשה מסוים שאותו ה' רוצה שיעשה. סימן שה' משגיח ויש לו רצונות מיוחדים מבני אדם.	דחיית הכוזרי

ההבדלים המרכזיים בין היהדות לשאר הדתות:

שאר הדתות (בייחוד הנצרות והאיסלאם)	יהדות	
את כל העולם	את עם ישראל בלבד	את מי מחייבת הדת? (פיסקה כ"ז)
על ניסים שאירעו ליחידים.	על ניסים שאירעו להמון רב והסיפור עליהם עבר במסורת של עם שלם, מדור לדור.	על מה הדת מבוססת?
מכיוון שהאל ברא את העולם, יש לשמוע לציוויו.	מכיוון שה' הוציא את עם ישראל ממצרים ויצר איתם קשר ישיר, בשל היותם עם סגולה.	ממה נובעת החובה לקיים את צו הא-ל? (פיסקה כ"ז)
בצורה הדרגתית.	באופן פתאומי – במתן תורה	כיצד נוצרה הדת? (פיסקה פ"א)

רמב"ם - איגרת תימן

אגרת תימן היא אגרת ששלח הרמב"ם ליהודי תימן בעקבות גזירות שמד שגזרו עליהם. בקטע מסוים מהאיגרת אומר הרמב"ם ליהודי תימן לזכור תמיד את מעמד הר סיני כיוון שהוא "עמוד שהאמונה סובבת עליו", כלומר יסוד חשוב ביותר באמונה. הרמב"ם מסביר שההתגלות במעמד הר סיני עוזרת לעם ישראל בכל ניסיון שיבוא עליהם שלא יזוז לבס מהאמונה.

הראי"ה קוק - למהלך האיזדות בישראל, פרק ב', אורות

תפקידו של עם ישראל הוא להראות בעולם, כיצד מדינה שלימה חיה ומתנהלת באור "האיזדה הא-לוקית" (כלומר בדרך ה', דרך התורה והמצוות), ולהראות שלא רק יחידים בודדים יכולים לחיות על פי דרך ה' אלא גם המדינה כמדינה. כדי למלא תפקיד זה יש צורך במדינה על כל מובניה (פוליטי, חברתי, כלכלי וכו').

הראי"ה קוק אגרות הראי"ה חלק ב' אגרת תקנ"ה

הרב קוק משיב תשובה לרידב"ז שתמה על כך שהרב קוק מקרב רחוקים ובכללם פושעי ישראל. הרב קוק אומר שאדם שמתעסק ברזי תורה מתמלא מאור החסד שבתורה וחובה עליו לעסוק בקירוב רחוקים.

הרב קוק מציין שני דברים שבונים את הקדושה בעם ישראל ואת הקשר של העם עם הקב"ה:

א. סגולת ישראל - דבר שמוטבע בנפש היהודי ואיננו קשור כלל לבחירה.

ב. בחירה בטוב (לימוד תורה ומעשים טובים).

לדברי הרב קוק חלק הסגולה הוא קדוש וגבוה בהרבה מחלק הבחירה, אלא שהסגולה לא יכולה להתגלות, אלא לפי הבחירה שתיעשה (ככל שירבו בלימוד ובמעשה תתגלה הקדושה הקיימת בטבע ישראל).

התגלות הצד ה"סגולי" והצד ה"בחירי" משתנה מדור לדור, יש דורות שבהם הסגולה נכרת יותר ויש דורות שבהם הבחירה נכרת יותר. בדור הגאולה חלק הסגולה מתגבר ביותר, ה' זוכר חסדי אבות וגואל את ישראל לא מצד בחירתם אלא מצד שמו הגדול וזכירת חסדי אבות (סגולה).

ברכת המינים ("למינים ולמלשינים...") תוקנה כלפי אנשים שאפילו צד הסגולה אינו מתגלה בהם כיוון שהם ממש שונאי ישראל ורוצים לגרום רעה לישראל.

בדורנו (דורו של הרב קוק) קיימים אנשים רבים שצד הבחירה אצלם לא בא לידי ביטוי והם מלאים במעשים רעים, אך מצד שני צד הסגולה מאיר בהם והם מחבבים את כלל ישראל וחושקים בארץ ישראל.

את אותם אנשים ראוי לקרב רק מי שיודע להבחין בין הצד הבחירי שבהם לצד הסגולי שבהם, מי שאינו יודע להבחין בכך עלול להדבק ברע שקיים בהם. אותו צדיק שיודע להבחין חובה עליו לקרב כדי לעורר בהם יותר ויותר גם את הצד הבחירי.

פעולת החכם\הצדיק שמקרב את אותם רחוקים לא שבה ריקם, או שאותם אנשים מטיבים את מעשיהם, או שעושים תשובה בסוף ימיהם, או שזרע שיוצא מהם יעשה תשובה.

אלה שכבר אבדו את הסגולה הפנימית נאמר עליהם "הלא משנאיך ה' אשנא".

הכופרים בד"כ מאבדים את סגולתם הפנימית, אך בדור "עקבתא דמשיחא" (דור הגאולה) המצב שונה. אנשים אלו הם רעים מבחוץ אך טובים מבפנים. הרב קוק מדמה את אותם אנשים לחמור ("חמורו של משיח")- מבחוץ יש בו שני סימני טומאה, אך בפנים בעומק יש בו צד קדושה שהרי מקיימים בו מצוות פטר חמורה והוא קדוש בפנימיותו.

פרק ה- אמונה, תרבות ויצירה

אורות הקודש, חלק א', עמ' קע"ו- קע"ז

בקטע זה הרב קוק מתאר את היצירה הרוחנית כחופשית, ככזאת שאיננה מושפעת משום דבר חיצוני, אלא יוצרת מתוך פנימיותה. מי שהוא יוצר בנשמתו, חייב ליצור ואסור לו להישאר רק בתחום הלימודי. אין לאדם לעצור את כישרונותיו מפני סיבות חיצוניות.

איגרת הראי"ה קוק לבית הספר לאמנות בצלאל

באיגרת זו המופנית לבית הספר לאמנות בצלאל, הרב קוק מתייחס לתחיית האמנות בעם ישראל ואומר שהיא סימן לתחיית ארץ ישראל ועם ישראל.

משל הבובה

כדי להבהיר את דבריו הרב קוק נעזר במשל: ילדה אהובה שחלתה במחלה קשה והייתה קרובה למוות, פוקחת את עיניה מזיזה מעט את שפתיה והדבר הראשון שהיא מבקשת זה את הבובה החביבה עליה. כולם שמחים (משפחתה, הרופא וכו') בהתעוררותה של הילדה שמבקשת את הבובה, אע"פ שביקשה רק בובה, בהמשך תבקש גם לאכול, ללמוד וכו'.

בקשת הבובה על ידי הילדה מבטאת את חזרתה לחיים בריאים.

הנמשל

הילדה החולה היא ירושלים עם ישראל, הבקשה הראשונה שלה היא בובה כלומר אמנות ויפי (בית ספר לאמנות), יהיו כאלה שיזלזלו בבקשה זאת ויאמרו שיש דברים חשובים יותר (בטחון, פרנסה וכד') אך הם אינם מבינים שזהו אות חיים של אומה שמתעוררת.

בקשת האמנות והשאיפה אליה היא "אות חיים", סימן לכך שעם ישראל חוזר לחיים בריאים ונכונים בארץ ישראל.

מעבר לכך הרב קוק אומר שבקשת האמנות איננה ריקה מתוכן, האמנות יכולה לספק פרנסה ליושבי הארץ ויותר מכך לרומם את אנשי הארץ להסתכלות בהירה ומאירה על החיים.

הראי"ה קוק, הקדמת הרב קוק לשיר השירים

מטרת האומנות לדברי הרב קוק היא: להוציא את הדברים הרוחניים שנמצאים בעומק הנפש אל העולם. כמובן שיש להוציא רק את הדברים שגורמים טוב לעולם ("שמבסמים את אוויר העולם"), יש דברים שעדיף שישארו קבורים ומכוסים, דברים המבאישים את אוויר העולם, הגורמים רע לעולם.

ראוי שהספרות תתעסק ב**אהבה הטבעית** (אהבה בין איש לאישה) אך רק בצורה כזאת שלא תטה טהרה טבעית זאת לזוהמה.

ספרות שלא משלבת בה את האהבה הטבעית זה ייחשב לה לחיסרון, קל וחומר שבעולם הקודש אם ייחסר תחום האהבה לאדון כל המעשים (אהבת ה') זה ייחשב לחיסרון. אהבה זאת מופיעה

בספר שנחשב ל"קודש הקודשים"- שיר השירים. מי שליבו ערל ורדוד, לא מצליח להבין ששיר השירים מבטא את האהבה הגדולה ביותר, אהבת כנסת ישראל לה', הוא זה שטוען ששיר השירים הוא ספר שמתעסק באהבה טבעית (בין איש לאישה) וחושב שאין בספר הזה עומק רוחני. **הרב קוק מדמה את זה לאדם רדוד, "חמור לאהבה", שבזמן שהוא קורא שיר אהבה או סיפור אהבה לא מצליח לראות בו רגשות עדינים ויפים והוא מנמיך אותו רק לעולם היצרים האפלים שלו. בדומה לכך אדם במדריגה רוחנית נמוכה רואה בשיר השירים רק אהבה טבעית ולא אהבה לה'.**

ר' עקיבא הוא זה שאמר ש"כל הכתובים קודש ושיר השירים קודש קודשים" וראוי שדווקא הוא יאמר זאת, שהרי כאשר סרקו את בשרו במסרקות של ברזל אמר: "כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה.. (ואהבת את ה'... בכל נפשך) מתי יבוא לידי ואקיימנו", ר' עקיבא מסר את נפשו על קידוש ה', באהבתו הגדולה לה'.

ר' עקיבא היה מלא באהבה לה' והוא מבחין בעומק הרוחני של שיר השירים. ר' עקיבא ידע גם להעריך את האהבה הטהורה הטבעית(אהבת איש ואישה) ואת האהבה הלאומית (אהבה לעם ישראל) בנוסף לאהבה הא-לוקית (אהבה לקב"ה).

משל הגמדים טרוטי העיניים

הרב קוק ממשיל את האנשים בעלי הלב הערל לגמדים בעלי עיניים טרוטות שעומדים מתחת למגדל עצום, הם טוענים שהגובה של המגדל הוא בגובה היד שלהם כיוון שאינם רואים יותר מכך. אותם אנשים שראו בר' עקיבא רק אדם פשוט שאהב את רחל בת כלבא שבוע רואים גם כן בשיר השירים ספר שמבטא אך ורק אהבה טבעית. טהורי לב רואים את ר' עקיבא בגדלו האמיתי ומבינים גם כן שספר השירים הוא קודש קודשים.

הרב יחיאל יעקב וינברג- שו"ת "שרידי אש"

הרב וינברג, תלמידו של הרש"ר הירש מדבר בקטע זה על כך שהדת היהודית לא מתנגדת לחיים עצמם, אלא להיפך, הדת מכוונת להיות נוכחת בכל תחומי החיים. אין סתירה בין חיים ליהדות. הנביאים, התנאים והאמוראים לא היו נזירים אלא אנשי קודש שקשורים גם למעשה ולחיים.

הרדיפות שנרדפו היהודים החל ממסעות הצלב,רדיפות שכללו הגבלת חופש התנועה וכו', פגעו לא רק בכוח החיים של היהודים אל גם בכוח הדתי. השמחה והשלמות הדתית פסקו מהיהודים ונוצר מצב של "התפלגות החיים", מצב בו ישנם חיים שהם חילוניים בדווקא ויש דת, אך אין קשר בין הדברים (כלומר הדת הפכה להיות מנוגדת לחיים). **היהודים נותקו בכוח מהחיים והתרגלו בגלות לכך שיהודי לא יכול להיות קשור לחיים.**

באותה תקופה אמנם צמחו ענקי עולם בעם ישראל, אך רוב העם עקב הניתוק מהחיים בא לידי דכדוך וכאון.

התפתחות שוויון הזכויות באירופה גרמה נזק עצום לעם ישראל. כיוון שהתפיסה המקובלת (והמוטעית) הייתה שחיים הם בהכרח חילוניים הרי שכל מי שחפץ בחיים עזב את הדת. אנשים צעירים עמדו בפני הבחירה האם להיות דתי, או לחיות (כלומר להיות מחובר לחיים), רבים העדיפו את האפשרות השנייה ועזבו את הדת. העולם הדתי לא ידע איך לעמוד בפרץ כיוון שהוא הציע עולם דתי המנותק מהחיים.

בשעת סכנה זו הופיע הרש"ר הירש והכריז על האמת הישנה של היהדות "דת וחיים הם היינו הך". המצוות באו להגדיל את שמחת החיים ולהוסיף בה קדושה והנאה רוחנית. בשיטת החינוך של הרש"ר הירש יש מקום רב לשמחה שהיא טבעית לנפש היהודית. הרש"ר הירש קורא להחיות את הרגש הדתי מעומק החיים שנמצא בנפש ולא מפחד העונש. הוא קורא ליראה עמוקה הנקראת יראת הרוממות ולא ליראת העונש.

שאלות חזרה לבגרות

פרק ראשון – אדם מחפש את עצמו

מבוא - האדם מחפש תוכן לחייו

1. א. תאר את אופיו של "איש החוץ" ואת אופיו של "איש הפנים".
ב. את מי משניהם תעסיק יותר שאלת משמעות החיים?
2. א. מדוע לפי פרנקל חשוב מאוד שאדם ימצא משמעות לחייו?
ב. הסבר את המשפט "מי שיש לו למה שְלִמְעֵנוּ יִחְיֶה, הוא יוכל לשאת כְּמַעַט כָּל אִיֶּדֶי".
ג. לדעת ויקטור פרנקל, מי יהיה יותר בריא בנפשו – איש הפנים או איש החוץ? הסבר.

מדוע מחפש אדם משמעות לחייו?

3. כיצד מוכיח הלל צייטלין את קיומה של נשמה א-להית עליונה הקיימת באדם (2 הוכחות)?
4. ממה נובע חיפוש האדם אחר משמעות לחייו לפי צייטלין?
5. "לא אל מה שיש לו תחילה ותיכלה, משהו מוקף ומוגדר בטיבעו וקרוב לחושינו ותפיסתנו, אנו מתגעגעים, כי אם אל מה שאין לו תחילה ותיכלה, שנמצא מעבר לכל הגבולים" (הלל צייטלין).
א. הסבר את דבריו של צייטלין.
ב. כיצד הוא מוכיח את דבריו?
ג. מה ניתן ללמוד מדבריו לשאלה "מדוע אדם מחפש משמעות לחייו"?
6. א. הסבר את המושגים "אדם בכח", "אדם בפעל".
ב. מתי אדם הוא "בכח" ומתי "בפעל"?
7. המהר"ל עוסק בדבריו במלאכים, בני אדם, בהמות ובאדמה. חלק את המושגים הללו לשתי קבוצות והסבר את המאפיין כל קבוצה, לאור דבריו.
8. א. האם ייתכן שאדם יממש את שלמותו בעולם לדעת המהר"ל? הסבר מדוע.
ב. הסבר את משל העירוני שנשא בת מלכים ואת הנמשל.

מהי משמעות החיים?

9. א. מהי תכלית כל הברואים שאינם בני אדם בעולם, לדעת הרמב"ם?
ב. מהי תכלית האדם לדעת הרמב"ם? כיצד הוא מוכיח את דבריו?
10. "חרבן הנפש בתיקון הגוף ותקון הנפש בחרבן הגוף". מי אמר משפט זה? הסבר את המשפט.
11*. א. האם פרופסור למדעי היהדות שעסוק רוב זמנו בהנאות גופניות נחשב לאדם שלם לפי הרמב"ם? הסבר.
ב. האם אדם שאינו מחפש אחרי תאוות גופניות, אך לא פיתח את חכמתו נחשב לאדם שלם לפי הרמב"ם? הסבר.
12. מהי הסתירה בין דברי הרמח"ל השונים בנוגע לשאלת משמעות החיים? כיצד היית מיישב את הסתירה?
13*. השווה בין תכלית החיים לפי הרמח"ל לתכלית החיים לפי הרמב"ם.

14. הרב דסלר :

- א. מהם שתי הכוחות החזקים ביותר בעולם?
 - ב. האם בכל אדם יש כח נתינה? כיצד ניתן להוכיח זאת?
 - ג. מהי המטרה שלשמה ברא ה' את העולם לפי הרב דסלר? כיצד נוכל לממש מטרה זו?
 - ד. הסבר את המשפט: "כי לא יכיר החסד אלא מי שיש בו חסד". מה נלמד ממשפט זה לגבי שאלת תכלית החיים?
18. מהי נקודת המחלוקת בין הנצרות ליהדות לפי הרש"ר הירש. הסבר את פרשנות הנצרות ואת פרשנות היהדות לסיפור חטא אדם הראשון, לאור דברי הרש"ר הירש.
19. מהי תכלית החיים לפי הרב קוק? מהי הייחודיות שבגישתו לעומת הגישות האחרות שנלמדו בפרק?

פרק שני – אני מאמין :

למה ללמוד אמונה?

1. לפי ריה"ל – האם לימוד האמונה הוא דבר חיובי? פרט.
2. "כי אין המסורת טובה כי אם לנפש השלווה ואילו הנפש הנבוכה יותר ראוי לה המחקר" (ריה"ל).
- א. הסבר מהי "נפש שלווה" ומהי "נפש נבוכה".
- *ב. מדוע לדעת ריה"ל המסורת טובה לנפש השלווה ואילו המחקר לנפש הנבוכה?
3. האם לדעת ר' נחמן מברסלב יש ללמוד אמונה באופן שכלי? מדוע?
4. מהי המדרגה העליונה של עבודת ה' לפי ר' נחמן? מדוע?
5. מהם סוגי האנשים ויחסם לאמונה, כפי שמתאר רס"ג? לאילו סוגי אנשים כתב רס"ג את ספרו?
6. "כל המסתכל בארבעה דברים ראוי לו כאילו לא בא לעולם: מה למטה, מה למעלה, מה לפניו ומה לאחור" (חגיגה, פרק ב' משנה א').
- א. הסבר את המשנה.
- ב. מהי הקושיא מהמשנה על שיעורי מחשבת ישראל?
- ג. כיצד מתרץ רס"ג את הקושיא?
7. א. לדעת רס"ג אדם יכול להגיע לבדו, ע"י חכמתו, לאמונה ולתורה, אך לדעתו זוהי לא הדרך הנכונה. הסבר מדוע (3 סיבות).
- ב. מהי כן הדרך הנכונה ללימוד אמונה לדעתו?
8. א. מדוע לדעת רס"ג יש ללמוד אמונה? (2 סיבות).
- ב. האם עמדתו של רס"ג בנושא לימוד האמונה דומה לשיטתו של ריה"ל? הסבר היטב.
9. מהי מטרתו של הרמח"ל בכתבת ספרו "מסילת ישרים"?
10. האם לדעת הרמח"ל אהבת ה' ויראת ה' הן תכונות טבעיות לאדם (כמו תחושת רעב ועייפות)? הסבר את תשובתך.

11. מדוע לדעת הרמח"ל יש להעמיק בענייני האמונה ועבודת ה'?
12. מהי עבודת ה' השלמה והראויה לפי הרמח"ל?
13. כיצד מסביר הרמח"ל את הפסוק - "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת ה'" (משלי ב', ד').
14. מהם שני חלקי התורה לפי רבנו בחיי? הסבר והבא דוגמה למצווה מכל חלק.
15. איזה חלק מחלקי התורה היה מוזנח יחסית בתקופתו של רבנו בחיי? האם לדעתך זהו המצב גם כיום? הסבר את דבריך.
16. רבנו בחיי מביא 3 אפשרויות מדוע אין התעסקות בחובות הלבבות. מהם שלשת האפשרויות וכיצד הוא מסביר שאין הצדקה לחוסר ההתעסקות בחובות הלבבות.
17. סכם את ההוכחות לצורך בלימוד אמונה מן השכל, מהתורה ומחז"ל, לפי רבנו בחיי?
18. האם שיטת רבנו בחיי קרובה יותר לעמדת רס"ג או לעמדת ריה"ל בשאלת הצורך בלימוד אמונה? הסבר.
19. הסבר את משל "העבד וספירת הממון" של רבנו בחיי.
20. מהו "מאמר הדור"? הסבר את הרקע ההיסטורי לכתיבת המאמר?
21. לפי הרב קוק, מהו השוני המרכזי בין דורנו לבין הדורות הקודמים?
22. מהי הסיבה המיוחדת ללמוד אמונה בדורנו, לפי הרב קוק?
23. הסבר את קביעתו של הרב קוק לגבי דורנו: "הוא לא יוכל לשוב מיראה, אבל מאוד מוכשר הוא לשוב מאהבה". הדגם כיצד "שבים מיראה" וכיצד "שבים מאהבה".

מהי אמונה?

24. מהי הגדרת האמונה לפי ר' יוסף אלבו?
25. מהי אמונה לדעת רש"י מלאדי? מה החידוש בדבריו בפירוש המילה "אמונה"?
26. כיצד מסביר הרב שלום בער מליובאוויטש את העובדה שה' מחזיק בכל רגע את העולם שלא יהפוך להיות "אין"?
27. מהי אמונה לפי הרב שלום בער מליובאוויטש? כיצד ניתן לראות שהוא ממשיך את הרעיון של רש"י מלאדי?
28. מהו הקשר בין אדם "נאמן בעסקיו" לבין אדם שמאמין בה', לפי המהר"ל?
29. מהם י"ג עיקרי האמונה של הרמב"ם?
30. לפי החזון אי"ש, מה גורם לאדם לחפש אחר האמונה?
31. מהי הגדרת הבטחון בה' לפי החזון אי"ש? מהו ההבדל בינה לבין האמונה?
32. אדם מאמין ואדם שאינו מאמין נמצאים בצרה. הסבר כיצד יתנהג כל אחד מהם, לפי דברי החזון אי"ש.

כיצד מגיעים לאמונה?

33. השווה בין הדרך לאמונה כפי שמתואר בתלמוד הבבלי, מסכת נידה לבין הדרך לאמונה כפי שמתואר במדרש הגדול. האם יש סתירה בין המקורות?

34. הסבר היטב את חמשת הדרכים להגיע לאמונה לפי הרב דסלר? אילו דרכים הן הבסיס לאמונה ואילו מתייחסות למדרגות הגבוהות של האמונה?

אמונה ומימוש עצמי

35. מהו הקשר בין אמונה למימוש עצמי? במה נושא זה שונה מהנושאים הקודמים שבהם עסקנו בהקשר של אמונה?
36. א. מהו "חטא" לפי הרב קוק בקטע "בקשת האני העצמי"? במה שונה הגדרה זו של חטא מההגדרה המקובלת?
ב. לאור דבריך בסעיף א', הסבר את חטא אדם הראשון וחטא הארץ המוזכרים בקטע.
37. מהו התפקיד של התורה על פי הרב קוק בקטע הנ"ל – לכוון אותנו מבחוץ או לחבר אותנו לפנימיותנו? הסבר היטב.
38. מהי ביקורתו של הרב קוק על המחנכים? האם אתה תומך בביקורת זו?
39. מהו אחד הגורמים לחזרה בשאלה לפי הרב קוק? הסבר היטב והדגם את דבריו מן המציאות כיום.
40. מהי הבעיה שיכולה להתעורר מהרעיון של "מימוש עצמי"? כיצד מתמודד עם הבעיה הרב שמעון שקופ?
41. הסבר את דברי הרב שקופ: "איש השלם ראוי להשריש בנפשו להרגיש שכל העולמות כולם הם ה"אני" שלו".
42. תמימה: "אני לא מתפללת בציבור, זה רק מפריע לכוונה האישית שלי ולמדתי במחשבת ישראל שהעיקר באמונה זה המימוש העצמי!". כיצד יענה לתמימה ריה"ל? (2 תשובות).
43. תמימה: "אחרי שקראתי את דברי ריה"ל הבנתי שבאמת כדאי להתפלל בציבור! – זה בדיוק כמו שכשבונים חומה להגנה כולם בונים ביחד את החומה ולא כל אחד שומר על ביתו". הסבר את דברי תמימה לאור דברי ריה"ל.
44. מה היה חטאו של איוב לפי הרב סולוביצ'יק? מה היה חטאו המיוחד בעניין התפילה? מה עשה איוב כדי לתקן את דרכיו? (ראה בסוף הקטע).
45. מהי הגדרת החסד לפי הרב סולוביצ'יק?

אמונה בעם ישראל

46. הסבר את הרעיון של הגעה לאמונה דרך עם ישראל. במה שונה דרך זו מהדרך שלמדנו בנושא "אמונה ומימוש עצמי".
47. במה שונה יצירת עם ישראל מיצירת שאר העמים? במה שונה הדת היהודית מהדתות ומן האומות האחרות? מה מראה השוני הזה שבין ישראל לעמים? מדוע שוני זה קשור לדרך שבה יש ללכת כדי להגיע אל האמונה? (ראה הסברים בחוברת).
48. א. תאר את חלומו של מלך הכוזרים.
ב. ספר הכוזרים שונה מרוב ספרי המחשבה בכך שהוא פותח עם כמה הנחות בנושא האמונה, בלי להוכיח אותם. הסבר מהם ההנחות של הספר, המתבטאות בחלום (לדוגמא: החלום מניח שיש א-להים).

- ג. מדוע ריה"ל מניח את ההנחות הללו ולא מוכיח אותם? מה ניתן ללמוד מכך על שיטתו בנוגע לדרך אל האמונה.
49. מהם העקרונות של הפילוסוף? הסבר כל עיקרון והביאי ציטוט שמראה את העיקרון.
50. כיצד דוחה מלך הכוזרים את הפילוסוף (2 דחיות)?
51. מהם יסודות השקפת הנוצרי בדבריו למלך הכוזרים?
52. כיצד דוחה מלך הכוזרים את הנוצרי?
53. א. "מלך הכוזרים מתלבט בין דרך ההגיון לדרך האמונה". הסבר משפט זה לאור דברי מלך הכוזרים לנוצרי, למוסלמי ולפילוסוף.
- ב. כיצד האמונה היהודית פותרת את ההתלבטות בין האמונה לבין ההגיון?
54. במה שונה ביסוס האמונה היהודית מביסוס האמונה אצל שאר הדתות?
55. השווה בין אמונה המתבססת על בריאת העולם לבין אמונה שמתבססת על יציאת מצרים ומתן תורה. איזו מהן חזקה יותר לפי ריה"ל?
56. א. ריה"ל מציג שתי סיבות אפשריות לכך שאנו חייבים בתורה. מהם? (פסקה כז')?
- ב. מהי לדעתו הסיבה המרכזית המחייבת אותנו? מדוע? מה נובע מכך?
57. מהם חמשת הדרגות הקיימות בעולם? מה מייחד כל דרגה מן הדרגה הקודמת?
58. כיצד מוכיח ריה"ל כי מדרגת עם ישראל היא מדרגה בפני עצמה?
59. במה שונה מהותית גישתו של ריה"ל על סגולת ישראל מלהבדיל, הגישה הגזענית של הנאצים ימ"ש?
60. מה ההבדל בין יצירת הדת היהודית ליצירת שאר הדתות? מהי חשיבותו של הבדל זה?
61. מהי חשיבותו של מעמד הר סיני לפי ריה"ל?
62. מהו הבסיס לאמונה לפי דברי הרמב"ם באיגרת תימן? במה דומים דבריו לגישתו של ריה"ל?
63. לפי הרב קוק - מדוע ה' בחר בעם מסוים שיעבוד אותו ולא בכל העולם?
64. א. הסבר מהו ייעודו של עם ישראל לפי הרב קוק.
- ב. הסבר את הנושא "אמונה בעם ישראל" שבו עסקנו, לאור דברי הרב קוק.
68. א. מהם שני המרכיבים של קדושת ישראל לפי הרב קוק? הסבר כל אחד מהם.
- ב. מהו המרכיב היותר מרכזי מביניהם? הסבר.
- ג. מהו המרכיב שמתגבר לקראת תקופת הגאולה?
69. הסבר את המשפט: "שהסגולה הפנימית לא תתגלה בזמן הזה כי אם לפי אותה המדה שהבחירה מסייעה את גילוייה" (הרב קוק).
70. כנגד מי מכוונת ברכת "ולמלשינים אל תהי תקווה"? מדוע לדעת הרב קוק היא לא מכוונת לחילוניים שבזמנו? מה ניתן ללמוד מכך לנושא "אמונה בעם ישראל"?
71. מהי דרכו של הרב קוק לקרב את הכופרים באמונה? האם הוא נוקט בדרך זו כלפי כל הכופרים? הסבר.

פרק חמישי - אמונה תרבות ויצירה

חשיבות העיסוק באמנות וביצירה

1. א. כיצד מתארת התורה את כישרונו האמנותי של בצלאל?
ב. מה ניתן ללמוד מתיאור התורה את בצלאל בנוגע לחשיבות העיסוק באמונה?
2. לפי דברי הרב קוק ב"אורות הקודש" ובספר "חדריו" – כיצד אדם שבטבעו נמשך ליצירה ואמנות צריך לנהוג בחייו? מדוע?
3. איגרת הראי"ה קוק לבית הספר לאמנות "בצלאל":
א. הסבר היטב את "משל הבובה" ואת הנמשל.
ב. מהם ההשלכות החיוביות שיהיו לפיתוח האמנות בארץ ישראל? (סוף הקטע).

האמנות ככלי ביטוי לעבודת ה'

4. הראי"ה קוק, עולת ראייה (פרוש לשיר השירים):
א. מדוע חשוב להוציא לפועל את הכישרונות האמנותיים? מה תפקידם של הכישרונות הללו?
ב. מהי הגישה המוטעית ל"שיר השירים"?
ג. הרב קוק מכנה את אלו הדוגלים בגישה המוטעית לשיר השירים כך: "הגמדים שֶהֵם גַם כֵּן בְּעֵלְי עֵינַיִם טְרוּטוֹת הַזֹּחֲלִים סָבִיב לְשִׁדְרַת הָאֲבָנִים הַתְּחַתּוֹנָה שֶׁל מְגִדֵל עֹפֵל וְרוֹשְׁמִים אֶת קוֹמָתוֹ אֲשֶׁר לָעֵב תְּגִיעַ, רַק כְּדֵי תִנּוּפַת נָדָם הַקְּצָרָה וּמַעוֹף עֵינָם הַכֶּהָה. וְאֵם מְרֹאֵשׁ מְגִדֵל עֹפֵל יוֹגֵד לָהֶם שְׂרוּאִים אֶת הַכּוֹכָב מְלֵא הוֹד וְיַפְעָה, אֵז מִיָּד יַחְלִיטוּ כְּמָה נְמוּדָה הוּא הַכּוֹכָב הַנֶּהָדָר".
ד. הסבירו את תיאורו של הרב קוק לאנשים אלו. מה גורם להם לראות בצורה מוטעית את שיר השירים? כיצד הם רואים בצורה מוטעית גם את רבי עקיבא?
ה. מהי ההתייחסות הנכונה לשיר השירים? מדוע זהו ספר כל כך חשוב עד שאמר עליו רבי עקיבא: "שֶׁכָּל הַכְּתוּבִים קִדְשׁ וְשִׁיר הַשִּׁירִים קִדְשׁ-קִדְשִׁים!".
ו. כדי להבין מדוע דווקא רבי עקיבא התייחס באופן כל כך מיוחד לשיר השירים, מתאר הרב קוק את דמותו של רבי עקיבא, ע"י מספר סיפורים: (1) תיאור מיתתו. (2) אהבתו המיוחדת לבת כלבא שבוע. (3) שמחתו כאשר שמע את המולת הרומאים (במקום להיות עצוב). תארו את דמותו של רבי עקיבא לאור שלשת הסיפורים הללו והסבירו את הקשר בין דמותו לבין התייחסותו לשיר השירים.

5. הרב יחיאל יעקב וינברג, שו"ת שרידי אש:

- א. "הַדָּת עֲצֻמָּה הִיא תוֹדָה וּפְנִימִיּוּתָהּ שֶׁל פְּעֻלַת חַיִּים אֲמִיצָה וּבְרִיאָה. מַעֲכָשׁוֹ אָנוּ מְבִינִים כִּי הַדָּת הַיִּשְׂרָאֵלִית אֵינָה יְכוּלָה לְהַצְטַמֵּצַם בְּגִבּוּלוֹת הַפְּלָחַן הַדָּתִי שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּלָבָד. הַיְהוּדוּת שְׂאֵפָה, בְּהֶכְרַח, לְהַקִּיף אֶת כָּל תְּחוּמֵי הַחַיִּים וּלְהַשְׁתַּלֵּט עֲלֵיהֶם שְׁלֵטוֹן גָּמוּר".
א. הסבר היטב את דבריו של הרב וינברג, המתאר את אופייה של היהדות.

- ב. באילו תקופות היהדות פעלה לפי רעיונות אלו?
- ג. מה גרם לכך שהיהדות הפסיקה לפעול לפי רעיונות אלו? על פי אילו רעיונות אחרים היא פעלה?
- ד. מדוע נטשו רבים את התורה בעת החדשה?
- ה. מה הייתה דרך התמודדותו של הרש"ר הירש עם עזיבת הדת בעת החדשה? האם הרש"ר הירש ייסד דרך חדשנית או חזר לדרך המקורית של היהדות?
- *ו. מה תהייה עמדתו של הרב וינברג בנושא השילוב בין אמונה ל"תרבות ויצירה"?
- *6. האם לדעתך בימינו נוצר שילוב טוב בין "אמונה" לבין "תרבות ויצירה"? הסבר.

Blank lined writing area with horizontal lines.

